

2. Скрипніков А. М., Герасименко Л. О., Ісаков Р. І., Кидонь П. В. Лікар і пацієнт у діагностичному процесі (психологічні аспекти). *Практикуючий лікар*. 2021. Т. 10, № 1. С. 73-77.

3. Животовская Л. В., Шкидченко А. И. Механизмы психосоциальной дезадаптации у больных с метаболическим синдромом. *Світ медицини та біології*. 2015. № 3 (51) С. 132-135.

ПСИХОСЕМАТИЧНІ ВИМІРИ СУБ'ЄКТИВНИХ СТАНІВ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ПЕРЕЖИВАННЯ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Савелюк Н. М.

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

nsavelyuk@ukr.net

Повномасштабна війна істотною мірою вплинула на психоемоційні стани всіх українців, незалежно від регіону проживання. Це пов'язано з перманентними переживаннями гострих і хронічних стресових станів, травматичним впливом воєнних дій на психіку, пролонгацією негативних аспектів ситуації невизначеності назагал. За останні роки з'явилася низка відповідних наукових публікацій [1; 3; 4; 5]. З усім тим, більш поглибленого вивчення потребують психосемантичні структури відповідних станів як суб'єктивні орієнтири для надання індивідуальної психологічної допомоги.

Мета дослідження – описати та проінтерпретувати психосемантичні структури самооцінювання власних психічних станів респондентами з різних регіонів України та вимушених емігрантів.

Основним методом у дослідженні стало опитування респондентів за допомогою «Методики самооцінки функціонального стану (САН)» В. Доскіна та ін. [2, с. 91-92]. Вона має 30 шкал:

- 1) «Самопочуття добре/погане»,
- 2) «Почуваюся сильним/слабким»,
- 3) «Пасивний/активний»,
- 4) «Малорухливий/рухливий»,
- 5) «Веселий/сумний»,
- 6) «Гарний настрій/поганий»,
- 7) Працездатний/непрацездатний»,
- 8) «Повний сил/знесилений»,
- 9) «Повільний/швидкий»,
- 10) «Бездіяльний/діяльний»,
- 11) «Щасливий/нещасливий»,
- 12) «Життєрадісний/похмурий»,

- 13) «Напружений/розслаблений»,
- 14) «Здоровий/хворий»,
- 15) «Апатійний/Захоплений»,
- 16) «Байдужий/небайдужий»,
- 17) «Натхненний/пригнічений»,
- 18) «Радісний/сумний»,
- 19) «Такий, що відпочив/втомлений»,
- 20) «Свіжий/несвіжий»,
- 21) «Сонний/збуджений»,
- 22) «Бажання відпочити/працювати»,
- 23) «Спокійний/схвильований»,
- 24) «Оптимістичний/песимістичний»,
- 25) «Стійкий/нестійкий»,
- 26) «Бадьорий/в'ялий»,
- 27) «Міркувати важко/легко»,
- 28) «Неуважний/уважний»,
- 29) «Сповнений надій/розчарований»,
- 30) «Задоволений/незадоволений».

Вибірка: 209 респондентів із Західних (I підгрупа – 86 осіб) та Східних (II підгрупа – 71 особа) областей України, а також вимушені в умовах війни емігранти (III підгрупа – 52 особи) віком від 15 до 65 років, серед яких 134 жінки і 75 чоловіків. На першому етапі дослідження (весна 2023 року) за допомогою використання гугл-форм були зібрані кількісні дані, які на другому етапі піддані первинній математико-статистичній обробці, а також процедурі факторного аналізу («SPSS», версія 17.0) – окремо для кожної підгрупи респондентів.

Узагальнені результати емпіричного дослідження у I підгрупі відображені на рис. 1:

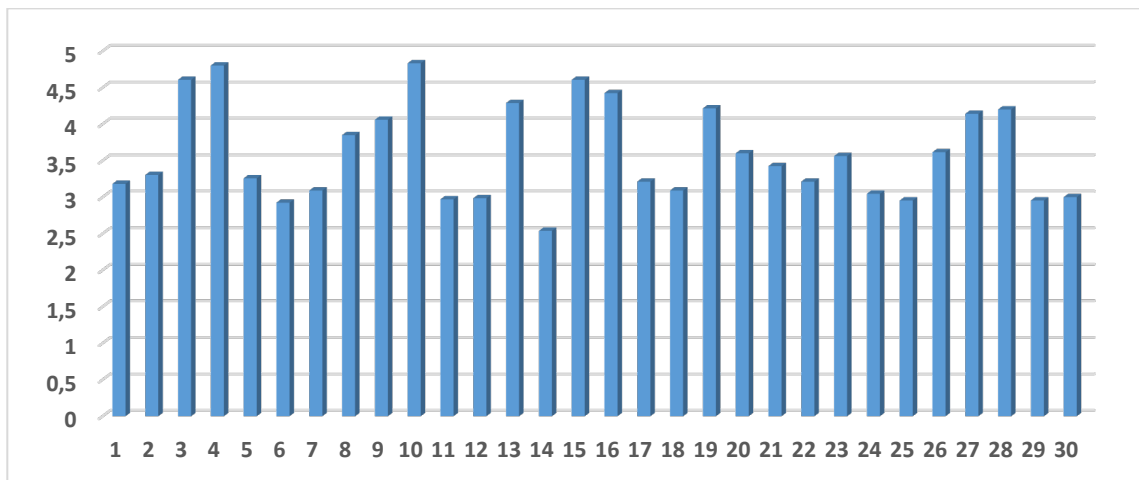

Рис. 1. Усереднені показники «САН» у західноукраїнській вибірці

Отже, виокремлюємо такі показники за «САН» як психологічні ресурси у підгрупі: «діяльний» (4,83), «рухливий» (4,80), «активний» (4,61), «захоплений» (4,61), а також «здоровий» (2,54), «гарний настрій» (2,92), «стійкий» (2,95), «сповнений надій» (2,95), «щасливий» (2,97), «життєрадісний» (2,98).

Результати факторного аналізу (у дужках – навантаження факторів і шкал, що входять до складу факторів): **F1 «Оптимістична життєрадісність»** (17,21%): «життєрадісний» (0,81), «щасливий» (0,75), «радісний» (0,71), «оптимістичний» (0,67), «натхненний» (0,67), «задоволений» (0,62), «веселий» (0,61), «гарний настрій» (0,52), «сповнений надій» (0,49); **F2 «Пасивна загальмованість»** (11,78%): «малорухливий» (0,72), «повільний» (0,71), «пасивний» (0,69), «бездіяльний» (0,66), «міркувати важко» (0,55), «апатійний» (0,47); **F3 «Захоплена працелюбність»** (11,60%): «бажання працювати» (0,77), «збуджений» (0,76), «такий, що відпочив» (0,65), «свіжий» (0,61), «розслаблений» (0,50), «захоплений» (0,42), «бадьорий» (0,42); **F4 «Відчуття сили»** (9,44%): «самопочуття добре» (0,67), «почуваюся сильним» (0,67), «свіжий» (0,47), «такий, що відпочив» (0,46), «працездатний» (0,46), «повний сил» (0,45), «бадьорий» (0,43), «гарний настрій» (0,42); **F5 «Працездатна зосередженість»** (8,44%): «уважний» (0,65), «працездатний» (0,61), «сповнений надій» (0,61), «небайдужий» (0,53), «діяльний» (0,50), «повний сил» (0,42); **F6 «Здорова стійкість»** (7,07 %): «стійкий» (0,68) і «здоровий» (0,62); **F7 «Розслаблений спокій»** (4,81%): «спокійний» (0,81) і «розслаблений» (0,46).

Узагальнені результати емпіричного дослідження у II підгрупі (рис. 2):

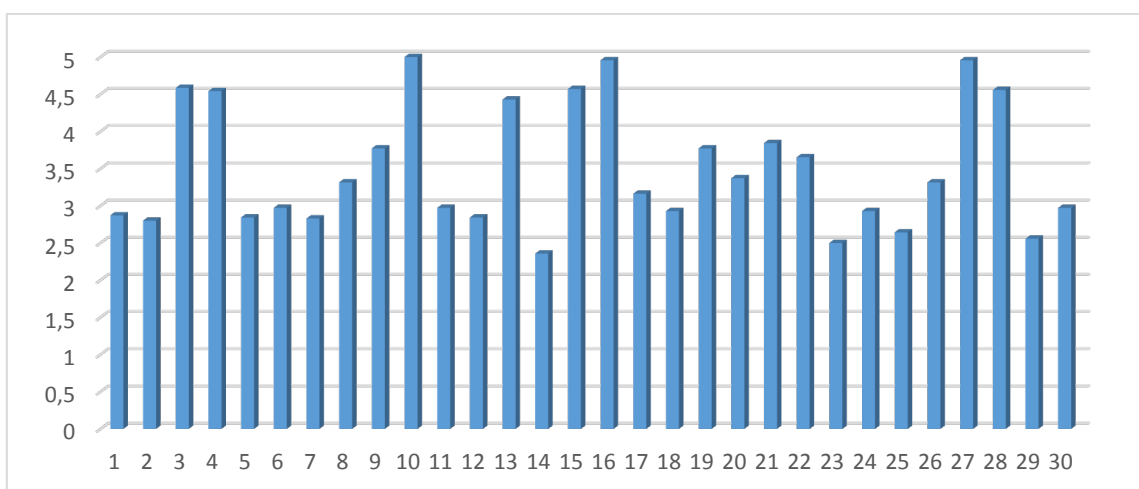

Рис. 2. Усереднені показники «САН» у східноукраїнській вибірці

Також виокремлюємо такі показники за «САН» як психологічні ресурси у підгрупі: «діяльний» (5,00), «небайдужий» (4,96), «міркувати легко» (4,96), «активний» (4,59), «захоплений» (4,57), «уважний» (4,56), «рухливий» (4,54), а також «здоровий» (2,36), «спокійний» (2,50), «сповнений надій» (2,56), «стійкий» (2,64), «почуваюся сильним» (2,80), «працездатний» (2,83), «веселий» (2,84), «життєрадісний» (2,84), «самопочуття добре» (2,87), «радісний» (2,93), «оптимістичний» (2,93), «гарний настрій» (2,97), «щасливий» (2,97), «задоволений» (2,97).

Результати факторного аналізу: **F1 «Оптимістична і сильна життєрадісність»** (29,10%): «життєрадісний» (0,81), «радісний» (0,79), «задоволений» (0,78), «сповнений надій» (0,77), «оптимістичний» (0,73), «веселий» (0,71), «самопочуття добре» (0,70), «стійкий» (0,69), «почуваюся сильним» (0,68), «щасливий» (0,67), «натхненний» (0,65), «працездатний» (0,65), «гарний настрій» (0,63), «бадьорий» (0,58), «повний сил» (0,58), «свіжий» (0,43), «небайдужий» (0,41); **F2 «Пасивна і слабка загальмованість»** (16,76%): «малорухливий» (0,84), «пасивний» (0,76), «повільний» (0,71), «бездіяльний» (0,65), «апатійний» (0,63), «в'ялий» (0,59), «сонний» (0,49), «байдужий» (0,47), «почуваюся слабким» (0,46), «знесилений» (0,45), «непрацездатний» (0,41); **F3 «Захоплена працелюбність»** (11,94%): «бажання працювати» (0,67), «збуджений» (0,65), «такий, що відпочив» (0,64), «свіжий» (0,61), «міркувати легко» (0,55), «повний сил» (0,49), «уважний» (0,42), «бадьорий» (0,40); **F4 «Активне здоров'я»** (7,74%): «здоровий» (0,70), «уважний» (0,56), «небайдужий» (0,50), «діяльний» (0,45); **F5 «Спокійна і свіжа розслабленість»** (6,76%): «розслаблений» (0,76), «спокійний» (0,58), «такий, що відпочив» (0,41), «свіжий» (0,41).

Узагальнені результати емпіричного дослідження у III підгрупі (рис. 3):

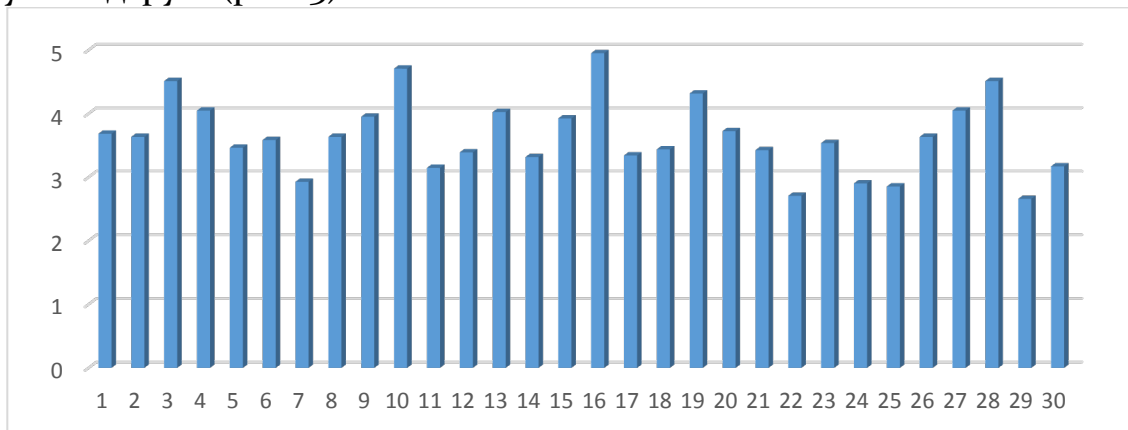

Рис. 3. Усереднені показники «САН» у вибірці емігрантів

Також виокремлюємо такі показники за «САН» як психологічні ресурси у підгрупі: «небайдужий» (4,95), «діяльний» (4,71), «уважний» (4,58), «активний» (4,51), а також «сповнений надій» (2,66), «бажання відпочити» (2,72), «стійкий» (2,85), «оптимістичний» (2,90), «працездатний» (2,93).

Результати факторного аналізу: **F1 «Песимістична загальмованість»** (15,24%): «бездіяльний» (0,80), «малорухливий» (0,80), «байдужий» (0,72), «повільний» (0,69), «непрацездатний» (0,66), «песимістичний» (0,61), «апатійний» (0,56), «почуваюся слабким» (0,49), «пригнічений» (0,47); **F2 «Щаслива радість»** (14,82%): «радісний» (0,87), «веселий» (0,81), «життєрадісний» (0,77), «щасливий» (0,77), «гарний настрій» (0,74), «самопочуття добре» (0,50), «захоплений» (0,43), «стійкий» (0,43); **F3 «Свіжа працелюбність»** (12,65%): «такий, що відпочив» (0,83), «бажання працювати» (0,77), «свіжий» (0,72), «повний сил» (0,64), «бадьорий» (0,62), «збуджений» (0,59), «натхненний» (0,55); **F4 «Легка зосередженість»** (8,53%): «міркувати легко» (0,80), «уважний» (0,76), «здоровий» (0,60), «оптимістичний» (0,45), «спокійний» (0,45); **F5 «Втомлена похмурість»** (7,67 %): «похмурий» (0,84), «бажання відпочити» (0,62), «сонний» (0,52), «хворий» (0,43); **F6 «Щаслива перспективність»** (6,74 %): «сповнений надій» (0,84), «щасливий» (0,48), «задоволений» (0,45); **F7 «Стійка працездатність»** (6,15%): «активний» (0,79), «працездатний» (0,51), «стійкий» (0,43); **F8 «Відчуття сили»** (4,66%): «самопочуття добре» (0,65) та «почуваюся сильним» (0,62).

За результатами емпіричного дослідження констатуємо значну спорідненість у психоемоційному переживанні війни респондентами із західних і східних областей України. В обох відповідних підгрупах загальної вибірки як домінуючу психосемантичну структуру вербалізації власних станів за методикою «САН» виокремлено «Оптимістичну життєрадісність» (яка, щоправда, для східноукраїнських респондентів має додаткову суттєву конотацію «сили»). Натомість у підгрупі вимушених українських емігрантів основною виявилася структура «Песимістичної загальмованості», яка потребує свого більш поглибленого вивчення та аналізу. Перспективи подальших наукових студій убачаємо у виокремленні та інтерпретації вікових, гендерних, професійних та інших порівняльних аспектів досліджених психосемантичних структур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денефіль О.В., Наумова У.О., Хархаліс Ю.Ю. Психологічна адаптація студентів, які постійно перебували в Україні, та виїжджали за кордон під час війни. *Здобутки клінічної і експериментальної медицини*. 2023. № 1. С. 101–106.
2. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. 281 с.
3. Тімченко О.В. Душевні рани війни (психологічна пам'ятка для роботи з українськими біженцями). *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2022. № 1. С. 159–164.
4. Хараджи М.В., Труніна Г.О. Емоційно-психологічний стан студентської молоді під час війни. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка. Серія «Психологія». Серія «Медицина»)*. 2023. № 12. С. 793–801.
5. Шевченко В.В. «Синдром біженця» як психологічна проблема в умовах війни. *Габітус*. 2022. Вип. 42. С. 228–231.

ЧИ ВЖЕ Є ПСИХОЛОГІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНО ДОВЕРШЕНОЮ: СУБ'ЄКТИВНА ОЦІНКА ТА СВОБОДА ВИБОРУ ЯК РУШІ ПСИХІЧНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Соловйов О. В., Літвінова О. В.

*Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
oleg@iws.com.ua, Litvinova1992@gmail.com*

Чи вже є психологія такою, що відповідає запитам сучасного буремного людського буття? Чи не має вона бути вже деяким інтегралом своїх власних приватних теорій, пов'язаних чітким розумінням того, для чого і як її об'єкт дослідження – психіка – тотально супроводжує людське буття? Чи має вже психологія *дефініцію психіки*, щодо якої ми з легким серцем могли б, видихнувши, сказати: так, психіка є саме цим? Ні, ані першого, ані другого, ані третього ми ще не можемо стверджувати.

І дійсно, теоретична психологія, яка має бути локомотивом усього історично накопиченого психологічного досвіду, являє собою, поки що, іноді геть не інтегровані між собою, хоча вже і досить проникаючи у сутність та функціональність *психічного*, приватні теорії психологічного знання. Тож, перед *теоретичною психологією* у наші часи постає проблема формування такої узагальненої концептуальної схеми, такого загального, інтегруючого розуміння функціонування психічних феноменів у рамках виявлених історією психології закономірностей, які б